

O delu arhivov in zborovanjih

SIMPOZIJ, POSVEČEN SPOMINU NA AKADEMIKA SERGIJA VILFANA (Pravotvornost v evropski zgodovini – Sergij Vilfan, arhivist in pravni zgodovinar)

V Ljubljani je 25. in 26. maja 2007 potekal simpozij, posvečen spominu na našega velikega arhivista in pravnega zgodovinarja Sergija Vilfana (1919–1996). Svetovljan, rojen v Trstu, je leta 1942 doktoriral iz prava v Ljubljani. Kar dvajset let je bil direktor ljubljanskega Zgodovinskega arhiva, potem se je kot profesor zaposlil na ljubljanski Pravni fakulteti. Leta 1983 je postal redni član SAZU, bil je tudi dopisni član avstrijske in poljske Akademije znanosti. Sodelavce je vedno znova presenečal s svojo prodornostjo in intelektualno širino, študentom pa je ostal v spominu kot zanimiv predavatelj. Postavil je temelje naše sodobne arhivistike in ji hkrati dal značaj pomembne znanstvene vede. Marsikatera njegova zamisel se upošteva še danes tako v Sloveniji kot tudi na tleh nekdanje Jugoslavije. V svojih pravnozgodovinskih delih je tematiko obravnaval racionalno in tako utemeljeno zavrnil prepričanje, da narod, ki ni imel svoje države, ni mogel biti pravtoven. Po njegovi zaslugi so slovensko arhivistiko in pravno zgodovino spoznavali tudi v mednarodnem prostoru.

Ideja za simpozij se je porodila ob deseti obletnici izida njegovega zadnjega dela "Zgodovinska pravotvornost in Slovenci", ki predstavlja povzetek in sintezo njegovih obširnih raziskav naše pravne preteklosti. Pobuda za srečanje je prišla iz Zgodovinskega arhiva Ljubljana, pridružili pa sta se ji še Slovenska akademija znanosti in umetnosti ter Pravna fakulteta v Ljubljani. Ta je pod formalnim vodstvom dr. Marijana Pavčnika prevzela tudi koordinacijo in usmerjanje organizacije simpozija. Pri strokovni in tehnični izvedbi simpozija so neposredno sodelovali Nataša Budna Kodrič, Tatjana Šenk in Marjana Kos (ZAL), Lucija Gorički, Irena Sbil Novak in Dušan Merhar (SAZU) ter dr. Vladimir Simič, dr. Katja Škrubej in dr. Marko Kambič (PF). Ker je bil finančni prispevek Javne agencije za raziskovalno dejavnost RS krepko manjši od realnih pričakovanj in potreb, so organizatorji sami nosili večji del stroškov, z donacijo pa sta sodelovala tudi veleposlaništvo republike Avstrije in podjetje Planet GV, za kar se jima tudi na tem mestu iskreno zahvaljujemo.

Simpozij sta pred polno glavno dvorano SAZU odprla predsednik akademije dr. Boštjan Žekš in minister za kulturo dr. Vasko Simoniti. Slednji je kot najvišji uradnik, v čigar resor sodijo arhivi in hkrati kot Vilfanov mlajši kolega zgodovinar, na kratko

predstavil Vilfanovo osebnost in pomen. Njegovega dela so se iz različnih zornih kotov dotaknili tudi uvodni referenti. Dr. Vladimir Simič s Pravne fakultete v Ljubljani (Sergij Vilfan in pravotvornost Slovencev) je govoril o njegovem pravnozgodovinskem opusu, pri čemer se je še posebej osredotočil na Vilfanovo zadnje delo. Dr. Jože Žontar, nekdanji direktor Zgodovinskega arhiva Ljubljana (Pomen dela Sergija Vilfana za razvoj arhivov in arhivistike) je prikazal Vilfanove zasluge pri organizaciji dela in modernizaciji ljubljanskega Zgodovinskega arhiva, ustvarjanju arhivske zakonodaje in razvoju arhivske stroke. Dr. Darja Mihelič, predstojnica Pravnozgodovinskega inštituta Milka Kosa pri ZRC SAZU (Vilfanove pobude za objavljanje zgodovinskih virov) je s svojim referatom osvetlila Vilfanov nepogrešljivi prispevek k programu načrtnega objavljanja naših zgodovinskih virov, pri tem pa je poudarila, da ta program poteka še danes. Dr. Markus Steppan s Pravne fakultete v Gradcu (Sergij Vilfan und Hermann Baltl – zwei grosse Rechtshistoriker – getrennt und doch vereint) je primerjal Vilfanov pristop k pisanju nacionalne pravne zgodovine s pristopom njegovega avstrijskega kolega, profesorja Baltla. Nekaj prijaznih osebnih spominov pa je v tem delu obudila tudi Vilfanova kolegica, podpredsednica Akademije dr. Alenka Šelih.

Srečanje se je nadaljevalo v prostorih ljubljanske pravne fakultete. Navzoče sta najprej pozdravila dekan dr. Rajko Pirnat in direktorica Zgodovinskega arhiva Ljubljana Nataša Budna Kodrič. Sledili so referati arhivistov, ki so poleg spominov na priljubljenega sodelavca orisali tudi njegov prispevek k razvoju arhivskih znanosti ter praktične uspehe njegovega dela na tem področju. Dr. France Štukl (Osebni pogled na Sergija Vilfana kot arhivskega strokovnjaka) se je spominjal svojega strogega in natančnega šefa kot pozitivne osebnosti, polne idej in spodbud za še boljše delo ter strokovni napredek delavcev v arhivu. V prispevku Marije Oblak Čarni (Sergij Vilfan in restitucija) je bilo opozorjeno na Vilfanovo pomembno vlogo v procesu vračanja našega arhivskega gradiva iz Avstrije. Na Vilfanov velik prispevek k stroki na izjemno občutljivem področju vrednotenja in z njim povezanega odbiranja arhivskega gradiva pa je opozoril dr. Vladimir Žumer (Vilfanovi pogledi na valorizacijo sodobnega arhivskega gradiva), pri čemer je opozoril tudi na do sedaj neevidentirano Vilfanovo delo s tega področja. Ostali referati prvega dne so bili povezani z razvojem arhivistike in novejšimi arhivskimi odkritji. Mag. Žarko Bizjak (Smeri razvoja sodobne arhivistike) je nakazal temeljne izzive in smer-

nice razvoja arhivske stroke informacijske družbe v dobi globalizacije. Dr. Boris Golec (Polihistor J. V. Valvasor, njegovi bližnji in daljni potomci) je na podlagi svojih novih odkritij iz doslej prezrtega gradiva pokazal, da je imel Valvasor v nasprotju s splošnim prepričanjem številne potomce, od katerih zadnji še živi v Avstriji kot upokojen visoki častnik. Dr. Gorazd Stariha (Sodnik za prekrške, 1951–2005) pa je v luči zakonodaje in arhivskih virov podal zanimiv pregled razvoja instituta sodnika za prekrške.

Naslednji dan je bil po večini namenjen pravni zgodovini. Kot prvi je nastopil vodilni strokovnjak za zgodovino javnega prava, dr. Michael Stolleis (Europäische Rechtsgeschichte, immer noch ein Projekt), ki je z referatom jasno pokazal na bele lise pravne zgodovine in s tem nakazal smeri razvoja ter prihodnje naloge stroke. Dr. Janez Kranjc (Toleranca kot pravno načelo?) je s pozitivnopravnega in vrednostnega stališča opredelil pojem toleranca in njegovo pravno naravo. Po pregledu razvoja pojma se je pomenljivo vprašal: "Smo lahko v imenu tolerance netolerantni?" in odgovoril, da toleranca že po svoji naravi ne sme biti netolerantna, kar pa ne pomeni, da mora biti permisivna. Zgodovinar dr. Rajko Bratož (Izseljevanje prebivalstva iz Zahodnega Ilirika v 5. in 6. stoletju) je predstavil zanimivo vprašanje vojnih ujetnikov in beguncev v pozni antiki na naših tleh, direktor Dunajskega mestnega arhiva Ferdinand Oppl (Europäische Städteatlanten – Ein Beitrag zu vier Jahrzehnten Stadtgeschichtswissenschaft in Europa) pa je prikazal pomen evropskega projekta, izdajanja zemljevidov starih mest. Filologinja dr. Inge Bily (Das sächsisch-magdeburgische Recht in Osteuropa) je opozorila na raziskave o vplivu saško-magdeburškega mestnega prava v deželah vzhodne Evrope, ki pa ga na slovenskem ozemlju ni zaznati. O Vilfanu kot kritiku nekaterih zakoreninjenih predstav o slovenski zgodovini je govoril zgodovinar dr. Peter Štih (Čas, merjen z vatlom, in platno s stopinjami). Dr. Hans-Georg Hermann (Geographische und normative Grenzen: Immunität und Kirchenrecht bei den Ottonischen Landschenkungen für Freising in Krain im Jahr 973 und 989: Fragen an die Collectio duodecim partium) pa je s svojim prispevkom skušal odgovoriti na vprašanje, ali lahko najdemo povezavo med cerkvenopravno zbirko, nastalo okrog leta 1000 v bavarskem Freisingu, in oblikovanju kolonizacijskega območja okrog Škofje Loke. Prispevek dr. Petra Urbanitscha (Die Wahlen in die Bezirksvertretungen der Untersteiermark und die Nationalitätenproblematik im späten 19. Jahrhundert) je osvetlil problematiko volitev v okrajne zastope na Spodnjem Štajerskem in prikazal, zakaj so na njihovi podlagi v zastopu Celjskega okraja od leta 1889 prevladovali slovenski predstavniki. Dr. Ernst Bruckmüller (Die Kudlich – Legende) je v novi,

verodostojnejši luči predstavil legendarnega junaka marčne revolucije Hansa Kudliča. Prispevek Karla Welkerja (Wurzeln des europäischen Naturschutzdenkens in Neuengland) pa nas je seznanil z začetki naravovarstvenih idej. Simpozij je sklenil Vilfanov vnuk, Markus Bruckmüller (Die lex commissoria in der slowenischen juristischen Praxis), ki v Ljubljani vodi podružnico avstrijske odvetniške pisarne. V svojem referatu je orisal antični institut *lex commissoria*, ob aktualnem primeru pa je prikazal njegov izraz v sodobni slovenski praksi.

Simpozij je požel številne pozitivne odzive referentov in poslušalcev. Z njim smo počastili spomin na izjemnega človeka in velikega znanstvenika, obnovili stike ter navezali nove. Raznolika in zanimiva problematika referatov, ki bodo v celoti objavljeni v zborniku, pa bo zagotovo obogatila tudi stroko.

Marko Kambič

XVII. MEDNARODNI ARHIVSKI RAZISKOVALNI TABOR

Gaberje – Gyertyános in Črenšovci v Sloveniji ter Szakonyfalu – Sakalovci in Alsószölnök – Dolnji Senik na Madžarskem od 26. do 30. junija 2007

17. mednarodni arhivski raziskovalni tabor se je letos začel v torek, dan pozneje kot v prejšnjih šestnajstih letih. Vzrok za to je bil slovenski državni praznik, dan državnosti, ki smo ga praznovali dan prej. Slovesna otvoritev tabora je potekala v Bánffy centru v Lendavi. Glavna organizatorja tabora sta bila Pokrajinski arhiv Maribor in Arhiv Železne županije iz Sombotela, soorganizatorji pa so bili še Zavod za kulturo madžarske narodnosti ter Občina Lendava in Črenšovci.

Navzoči so bili dijaki – udeleženci tabora, direktorji treh že skorajda pobratenih arhivov, direktorica Pokrajinskega arhiva Maribor dr. Slavica Tovšak, direktor Arhiva Železne županije dr. György Tilcsik in direktor Arhiva županije Zala András Molnár, ter strokovni vodje iz treh arhivov iz Maribora, Jure Maček in Gordana Šövegeš Lipovšek, iz Sombotela Szabolcs Sarlai in iz Zalaegerszega Zoltán Paksi. Vsi so se spominjali začetkov tabora pred sedemnajstimi leti, leta 1991, ko se še do zadnjega ni vedelo, ali bo tabor izveden, saj je prav takrat potekala tudi vojna za Slovenijo. Najverjetneje takrat ni nihče pomislil na to, da bo tabor potem organiziran kar sedemnajstkrat, ter da se bodo poglobili odnosi med tremi arhivi. Posledica tabora je tako npr. vsakoletno evidentiranje tako naših arhivistov na Madžarskem kot njihovih v Pokrajinskem arhivu Maribor ter Zgodovinska čitanka za Prekmurje od srednjega veka do današnjih dni,